

Viðmerking:

Búskaparfrøðin og loysingin

Orðaskiftið um loysing er í alt ov stóran mun farið at snúva seg um avleiðingarnar heldur enn munin í málsetningi. Tann, sum vil hava Føroyar at verða sjálfstøðugt ríki, ger tað ikki tí vit vera ríkan av tí — men av øðrum orsökum. Tann, sum er imóti, er tað ikki av fíggjarligum orsökum, men tí hann heldur vil vera í danska ríkinum. Hvi so alt hóvstákið um búskaparmál?

Málsetningur/avleiðing

Hvussu er nú skilið? Var tað føroyskt sjálfstýri vit skuldu hava, ella var tað størst møgulega inntøku? Var tað fullan sjálvsavgerðarrætt, ella var tað pengar á bók? Hetta tykist at vera burturlivið í rokinum av gitingum um búskaparligu avleiðingarnar av at ríkisveitingin hvørur.

Tað er serliga síðani Hvítbókin kom út, at orðaskiftið um føroyskt sjálfstýri er vorðið eitt mál um avleiðingarnar, heldur enn at snúva seg um málsetningar. Hetta verði ikki sagt, tí at avleiðingarnar ongan týðninga, hava, men tí at vit eru í ferð við at gloyma málsetningin í øllum vasanum um avleiðingarnar.

Fyrr vóru tað dreymatíðarar, gandakallar, druidar og profetar, sum vegleiddu kongar og fúrstar um avleiðingarnar av ætlaðu atgerðum. Tekin vórðu línur í innvølli á nýflettum krýatúrnum, úr stjórngongdini ella euforiskum dreymasjónum. Í dag eru tað búskaparfrøðingar, sum skulu taka árárnar og skjútsa veljaraskaran og politikararnar inn í framtíðarsjónimar.

Málsetningurin er hann, sum skilir partarnar — og ikki avleiðingin. Tað kann saktans vera semja millum sambandsmannin og loysingmannin um búskaparligu avleiðingarnar av at taka sjálfstýri. Men hóast tað, kunnu teir saktans vera ósamdir um málið. Hóast semja er um, at búskapurin fer at verða minni eftir at ríkisveitingin hvørur, so er sambandsmaðurin framvegis sambandsmaður og loysingamaðurin framvegis loysingamaður.

Tá skorið verður inn á bein, so er loysingamaðurin hugaður fyri einum sjálfstøðugum ríki, meðan tann sambandsinnvið er hugaður fyri at vera innanfyri donsku ríkiskarmarnar.

Drýla- og sperðilshugburður

Eru tey mál vit seta okkum mál í livinum altíð bygd á búskaparligan hellubotn? Er ikki ofta annar og bleytari botnur undir, eisini — ella kanska serliga — tá tað eru avgerandi mál? Ella er tað kanska so rívdandi galið, at

nógvar av teimum mest týðandi avgerðunum í livinum verða tiknar uttan búskaparlig fyllit?

Pápi plagdi at taka til mannin, sum fór um fjøll at friggja. Gentan, sum hann var góður við, buði í grannabygdini, og ein dagin tók hann dirvi til sín — stakk ein dryllbita og ein sperðilsenda í skjótuna og fór til gongu. Komin niðan síðstu brekkuna, settist hann at fáa sær ein bita. Og har sum hann sat í góðveðrinum og tugdi so hugagóður, kom fløkja ímillum ástarhugin og sjálvsókn. Við síðsta sperðilsbitanum í hondini grundaði hann, at vóru tey fleiri um bitan, fekk hann ikki mettuna. Tá bitin varð svingdur, fatlaði hann skjótuna á seg og vendi heimaftur.

Tað er ikki sørt av snyti frá báðum partum, tá alt kjakið um loysing er vorðið eitt spel um búskaparliga framtíð. Flestu okkara hava avgörða meining um sakina, uttan at skeita til búskaparmál yvirhøvur, tí vit taka støði í øðrum virðum enn búskapi.

Ikki soleiðis at skilja, at búskaparligar metingar eru til fánýtis, men tað er skeið at billa sær inn, at búskaparar er tað, sum skilir partarnar í mestan mun.

Óvissan

Tað eigur at verða sligið fast, at "óvissan" skuldi verið meginyvirkifin á Hvítubók. Skulu búskaparfrøðingar varðveita umdømi og æru, eigur at verða greitt skilt ímillum tað, sum kann sigast við rimuligari vissu og tað, sum er púra óvist. Tíl dómis kann sigast við rimuligari vissu, at "búskapurin minskar", tá ríkisveitingin hvørur. Eitt sindur fyrakantað sagt, er hetta tað einasta, sum vissa er um. Hvat ið hendir aftaná, liggur fyri stóran part í mjørka. Men at hetta merkir færri arbeidsplass og harav fráflyting, er ongin ivi um. Hetta er so sjálvsagt, at tað nýtist ongin hvítbókabólkur at kanna.

Tann nyttan, sum búskaparbólkurin í Hvítbókabeiðinum hevur havt, er at ávísa, at tað undir ávísam fortreytum hvørki hendir nokur kinasyndromatisk niðursmelting av búskapinum, um ríkisveitingin hvørur, og at tað so avgjørt heldur ikki verður eitt samfelag, har nýggjar vinnur spretta sum autogenesa ella sjálvsnoring. Hvítbókin — búskaparparturin — vísir, at loysingin er ein búskaparlig kreppa, sum komast kann ígjøgnum upp á ymsar mátar.

Stóð tað okkum í boði at samanbera tvær útgávur av føroyska búskapinum um 30 ár, eina útgávu við ríkisveiting og eina útgávu uttan

ríkisveiting, so kundi slíkt spámannakynstur givið okkum úrlitið í hondina. Men ongin búskaparfrøðingur kann svara hesum spurningi í dag, uttan at hann fer upp í part við teimum, um lesa úr dreymasjónum, nýflettum innvølli og stjórnum.

Støddin á búskapinum og livistøðið

Tað er skeið at billa fólk inn, at tað ongar búskaparligar avleiðingar fær, um vit loysa frá Danmark. Tað er líka skeið at billa fólk inn, at livistøðið í framtíðini fer at verða lægri undir sjálfstýri enn undir sambandi. Millum støddina á búskapinum og livistøðið, er onki einfalt samband, sum givið er frammanundan. Um føroyski búskapurin minskar í vavi, eftir at ríkisveitingin er horvin, er harvið ikki sagt, at livistøðið hjá borgarunum verður lægri ella at búskaparvøxturin verður minni.

Tað er eingin ivi um, at vavið á búskapinum minskar, so skjótt sum ríkisveitingin hvørur. Tá fráflytingin — sum óiva verður — hevur lagað seg, eins og nýtsla og fløgur hava lagað seg til nýggju støðuna, er púra óvist hvussu livistøðið verður í landinum.

Mestu tíðina í heimastýristíðini, hevur livistøðið í Føroyum verið lægri enn í Danmark, Noregi og Svøríki. Og dekan hann fari, um íslendingar ikki fóru fram um okkum eisini. Hetta er alt hent undir heimastýrnum. Søguliga kunnu vit tí bara siga eitt við vissu, og tað er, at undir heimastýrinum hevur livistøðið verið lægri enn í grannalöndunum!

Forsøgnin um at livistøðið fer at vera lægri enn í grannalöndunum, er tí ikki serliga nýskapandi. Men um tað fer at vera lægri undir sjálfstýri enn undir heimastýri, veit eingin at siga.

Búskaparvøxtur 1,2 ella 3 prosent?

Búskaparvøxturin hevur onki beinleiðis samband við vavið á búskapinum. Yvirhøvur er búskaparvøxtur ein gáta — eisini fyri búskaparfrøðingar. Søguliga eru vit ófór til at "finna upp á" orðsøkir til at búskaparvøxturin var so ella so tað tíðarskeiðið. Men at koma við skilgøðum forsagnum um búskaparvøxtur, hevur ongin megnað enn. Hvi er búskaparvøxtur í USA í dag, meðan Europa og Japan halta aftaná?

Tað stendur til hvønn einstakan, at gera forsagnir um búskaparvøxturin. Sigur ein búskaparfrøðingur, at vøxturin fer at liggja nærri 1%, tá ríkisveitingin hvørur, so er tað eins seríøst at siga at hann fer at vera 3%. Ella

eins óseríøst. Men tað kann grundast á, at vaxandi fløgurnar er tað einasta, sum hevur empiriskt og teoretiskt samband við búskaparvøxtur. Minni almennur sektorur og meira "fritt initiativ" fer at hava við sær stórri búskaparvøxtur, enn hann søguliga hevur verið. Somuleiðis kann tað grundast á, at vøxturin, sum nú er í USA, fer at smitta á restina av heiminum komandi árin.

Men hetta er eins óseríøst, sum at siga, at vøxturin fer at vera 1% ella 2%, Pressan — og ikki minst politisku flokkarnir — er meira hugað fyri einum tali upp á 1, 2 ella 3% enn einari seríøsi frágreiðing um at onki líkinda samband er millum búskaparvøxtur og loysing. Lopið út í sjálfstýri er eitt lop út í óvissu. Men tað er í hvussu so er eitt lop. Har er einki trygðarnet undir, og tann sum vil loysing, má taka á seg tað óvissuna, sum er. Vil man ikki tað, er man ikki førur fyri at bera byrðuna.

Við sambandinum vita vit hvat ið vit hava. Vit kenna gongdina síðani 1946, og frábrigdini verða ikki nógv framyvir.

Virðið á Hvítubók — semja ella ósemja

Hvítbókin er undirskrivað av øllum limum í bólkinum.

Herman Oskarsson

Sjálvur haldi eg, at hetta er tekin um, at búskaparfrøðingar eru lagaligt fólkaslag, sum fólk flest eru. Tí semja er ikki um alt í bókin — minni enn so. Men vit hava gjørt eitt verk saman, so at kjakið um búskaparligu avleiðingarnar kundi hava ein text at hava støði í. Hvør hevur sít ikkast til bókin, men semja er ikki millum limirnar um ymsu lýsingarnar.

Og hetta er í lagi. Nú liggur so eitt skjal, sum kjakast kann um. Ikki eitt skjal, sum hevur sett punktum fyri øllum orðaskifti um búskapar-

ligar avleiðingar, men júst tað øvugta. Man kann siga, at hetta var teinurin, vit megnaðu at rógva á sama báti — og væl var tað. Tað lat seg gera, tí at vit í búskaparfrøðini høvdu felags botn at standa á.

At óheftu búskaparfrøðingarnir nú gerast politiskir, er ikki annað enn tekin um, at vit øll taka støði í øðrum enn búskapi, tá tað snýr seg um málið: loysing ella samband.

Hermann Oskarsson

Móttøka

Fiskirannsóknarstovan varð 40 fyrr í ár og Jákup Sverri Joensen, fyrsti stjórin, varð 80 ár 14. september.

Í hesum sambandi verður almenn móttøka á Fiskirannsóknarstovuni fríggjadagin 24. september kl 15.

Lutakast

Í móttøkuni verður drigið um kr. 10.000 millum tey, ið hava sent okkum toskamerkir seinasta árið.

Fiskirannsóknarstovan

Nóatún 1 - FO 100 Tórshavn